

האמנות שלנו: לחיות ניחנים גם בעתיד באפשרות לחלום...
 חינם של הזכרונות האלה הוא בכך שהמחבר ברת נותנת אותם כפי שיצאו מלבה, בכל פראותם והיוליותם, ללא תיקון ושיפור. הפנות האישית ניפרת בכל שורה של סיפורי החיים, ואמירת האמת, כפי שמרים ברנשטיין-כהן רואה אותה, אינה מסויגת כלל. הדות לכך שמור לזכרונותיה מקום כבוד בספרות הזכרונות המובחרת, כמו גם בקורות התיאטרון העברי.

י. פ.

מסעותי עם דודתי

הדודה אוגוסטה, דון-קישוט גשי בת 75, תמהוגית היודעת את הסוד של נעורים-נצח, מושכת אחריה למסעות מקושטא ועד ארגנטינה את סנשורפנשה שלה, בנק בדימוס, זעיר-בורגני טיפוסי החי עדיין בימיה של המלכה ויקטוריה. הצעירה-ברוחה ובן-אחותה, שקירבתו המשפחתית האמיתית לישישה מתבררת בסוף, אף שהקורא חושד בה מלכתחילה, יוצאים לשורה של הרפתקאות בעולם הציביליזציה המודרנית, בין מברזיחי הירוואין, גנרלים תורכיים, פושעים, נערי-פרחים וכו'.

הפיקארסקה של גריהם גרין היא, כמדומה, "בדיחה פרטית" של הסופר האנגלי-קתולי הנודע, הנראה כאן כמין צאצא של פילדינג יותר מאשר בעל-בשורה. הפיקארסקה שלו היתה צריכה להיות פארודיה על סיפורי חניכה. החניך כאן הוא גבר בגיל-העמידה, והחונכת-דדתו הישישה ורבת-האונים. אך הסגנון הקליל, העוקצני, בו מצטיין גריהם גרין הפעם, אינו יכול לחפות על הדמויות המלאכותיות, על חסרונה של אותה אווירה שובבה באמת המנשבת בסיפורי פיקארסקה מעולים. ככל שאתה מפליג בקריאה נדמה לך כי אי-שם בהתרגשות המסעות קיפח המחבר את המצפן הספרותי והפארודיה

* גריהם גרין: מסעותי עם דודתי; תרגום: חנוך ברטוב; עם עובד / ספריה לעם, 1971; 245 עמ'.

ההקדמה הקצרים: "צמאון החיים וצמאון התיאטרון". הצמא שאינו בא על סיפוקו הוא המציין את תכונותיה ופעילותה של מרים ברנשטיין-כהן. כאשר פרשה לגימל-אות, מעידה היא על עצמה, "קינן בי הרגש, שקמתי משולחן מלא כל-טוב ולא שבעתי ולא רויתי. התיאבון לשחק, לעבוד, עדיין חזק בי". החיים היו לה למשחק והתיאטרון היה לה לחיים, ומעולם לא סבלה, כמדומה, מפיצול האישיות בין הבימה למציאות. מקנן בה איזה כשרון אורגני מיוחד, המדריך את מנותחה ומקפיץ עליה את רוגזו של יצר-המשחק. החיים מוצאים את בואתם בתיאטרון, ולא רק האמנים משחקים את תפקידיהם, אלא גם הקהל מורכב שחקנים בלבד. כל אדם הוא שחקן, ומה הם חיינו של כל יחיד אם לא משחק הנמשך עד יומו האחרון?

תורה זו ידועה למרים ברנשטיין-כהן, שכל חייה היו מסכת אחת של משחק ושל הצגה. לבה הלך אחר התיאטרון, והוא לה אהבה ראשונה ואחרונה. היא הקריבה קאריירה של רופאה על מזבח שאיפתה. כי: "התיאטרון הוא עולם נהדר, קסום, מלא הבטחה והפתעה. אחרי שנים כה רבות לא פגה בי ההתאהבות בו. חי וקיים זה הסיפוק הרב והקשר האנושי כל כך עם בני-האדם, מתוך אספקלריות כה שונות של עצמך, של יישותך האמנותית. חי וקיים אותו החיפוש אחרי האמת והבאתה לפני צופיך, והאפשרות הזאת, הנדירה כל כך, לתקן איכשהו, ולו מעט מזער, את העולם הדווי הזה באמצעות משחקך".

דרך-כלל באים זכרונותיו של האדם לסכס ולסיים צעידה ארוכה בדרך-החיים. זכרו-נותיה של המחברת רחוקים מכך. "אני קרובה אל סוף דברי", היא כותבת בסיומו של הספר, "אך אל סוף דרכי. יש בי עוד גם רצון וגם יכולת לצעוד הלאה עם התיאטרון שלנו, אשר את צעדיו התינוקיים ההוססים ליויתי עד הנה. ראיתי ברכה בעבודתי. אכן היתה זו דרך לא-זרועה, תעינו במדבר, רבות נכשלנו והמשכנו לחלום. רק אחת אאהל לעצמי ולאנשי

רחוקים של השתפכות-הנפש, כמו אסור להפריד בינה לבין יציר-רוחה, שכל כוחם בא להם מאינטימיותם. אין המשוררת זורעת על מים רבים, היא שותלת את גיגונה בערוגה זעירה של גינתה הקטנה סמוך לחלונה, וברובם הגדול של שיריה היא מתפללת לגשם-נדבות אשר יבוא ויפריח את חלקת-מגנינתה הזעירה.

עולם-הדימויים הוא כאן שלל-צבעיו של הטבע: הגשם, הפרפרים, הילדים, הפרחים והדשא. כל שיר מעלה ציור, ודומה כאילו הקורא עומד לפני אוסף של תמונות פלאס-טיות, המביעות בגונים שונים את רחש-לבו של האמן. בתמונה אחת—אנו עולים בין כרי-דשא, בין תלי-גמלים; בשניה—מתעופף לו פרפר מגביע אחד למשנהו. המשוררת מדברת אלינו בפרחים; אפילו עלבוננו של ילד נראה לה "כמו צבעוני סגור שנפתח לפתע אדום". מקומו של האדם בין ערוגות הפרחים, אפילו כשהוא דורך עליהם ורומסם. קיימת "דומיית דשא", וצלילן של טיפות-הגשם היורדות על החלון ממשש אות ומופת "כי עוד אני שומעת". בלילה באה המוזיקה אישית וחרישית מ'בל של סתם, או חליל, או פעמון של כנסייה".

גם על אהבה שרה צביה, ואף שירה זו כולה פרחים. מוטיב הגשם חוזר פעמיים רבות בשליחותו המרעננה והמחייה. אך בכמה שירים נודעת לו משמעות מיסטית המקשרת ומגשרת בין האוהבים. רק לאחר שעברו כולם את הנהר אפשר לקטוף פרחים ולשלוח סירות-נייר, ועם רדת הגשם אפשר לבנות "היכלות במאה ידיים, וגשרים של פז, ואהבות כלולות, אגדה".

האיריסים עודם פורחים

שמעון קושניר, משרידי העליה השניה, שפירסם לא מעט על אישיה המרכזיים, מספר הפעם על עצמו ועל חייו, "כדי לזרוע מעט אור על פרשת צמיחתו והתהוותו של

הופכת להיות מעשיה רצינית, כבדה, ספק-סאטירית ספק-פילוסופית, והסיום מתנהל בכבדות ובקהות עד כדי כך שהפואנטה אין בה כוח להפתיע או לשעשע.

עם זאת אין להכחיש כי "מסעותי עם דודתי" הוא ספר חביב, מפתיע לגבי סופר כבד-ראש כגריין, אף מהנה לא במעט. גם אם הדמויות פוחלציות במידה רבה הרי סוד הפתיחה הרהוטה והאמנות של סיפור-המעשה ידועים למחברנו היטב. אם נכתב כדי לשעשע את מחברו, אין כל סיבה שלא להצטרף אליו.

ז. ש.

ציפור הגשם

הטבע הוא היסוד השליט בדימוייה של צביה בן-יוסף גינור. אך בשיר אחד, המפליג מן הטבע ומופנם כולו לתוך ה"אני", פותחת המשוררת כעין צוהר קטן לתוך עולמה הפנימי. אולי אפשר לראות בשיר זה פתיחה לכל שירתה. בדומה לשירים אחרים באסופה הזעירה והאינטימית, אין לשיר כותרת. אך בגלל קיצורו—וכל השירים הם קטנים ושוויוניים מיצער—יכול השיר כולו לשמש כותרת-הסבר לרעיון המרכזי של הליריקה שלה.

הרעיון המרכזי של השיר הוא שאם אמנם החיים זורמים במעגל "והכל חוזר חלילה, ואני חוזרת ואומרת את אשר נאמר", נשאר רק הצורך "לחזור ולהביע" את התחושות הממלאות את הלב, כעין "מהתלה של מעלה". ואף שמפת-הדרכים שאנשים מהל-כים בה, מלאה סימנים ועקבות רבים, הרי כל "איש חלוץ לעצמו". על כל אדם לומר את דבריו, לפרוט את מחשבותיו לאסימונים, ולעמוס את אוצר מלותיו. אוצרה של צביה בן-יוסף גינור אינו עשיר ביותר ועגנה וצניעות משמשות לו עטרת-חן, מה-גם שפשטות וכנות הן נר לרגליה.

עם קריאה ראשונה מוכירים השירים הכופות שיריילדים. ההבעה אינה מפליגה על גלים

* שמעון קושניר: האיריסים עודם פורחים; עם עובד, 1970; 237 עמ'.

* צביה בן יוסף גינור: ציפור הגשם (שיריים); הוצאת עקד, 1971; 30 עמ'.